

GEÇMİŞTEN GÜNÜMÜZE YERLEŞME**Yerleşme Nedir?**

Yerleşme, insanların barınmak, çalışmak ve yaşamlarını sürdürmek amacıyla belirli bir yerde sürekli olarak yaşamalarıdır.

- İnsanlar tarih boyunca yaşamlarını sürdürebilmek için farklı yerleri tercih etmiş ve bu tercihler zamanla değişmiştir.
- Yerleşme yerlerinin seçiminde doğal faktörler ve beşerî faktörler etkili olmuştur.

Yerleşmeyi Etkileyen Doğal Faktörler

Doğal faktörler	Beşerî faktörler
İnsanların doğrudan kontrol edemediği çevresel özelliklerdir.	İnsanların ihtiyaçları doğrultusunda ortaya çıkan unsurlardır.
İklim: Çok soğuk, çok sıcak veya kurak bölgelerde yerleşme seyrek olur. Ilıman iklimler yerleşme için daha uygundur.	Tarım: Verimli tarım alanları nüfusu çeker.
Yer şekilleri: Düz ve alçak alanlar (ovalık alanlar) yerleşmeye daha elverişlidir. Dağlık ve engebeli alanlarda yerleşme azdır.	Sanayi: Sanayi tesisleri iş imkânı sağlar.
Su kaynakları: Akarsular, göller ve deniz kıyıları yerleşme için önemlidir.	Ticaret: Ticaret merkezleri yerleşmeyi artırır.
Toprak özellikleri: Verimli topraklar tarım faaliyetlerini desteklediği için yerleşmeyi artırır.	Madencilik: Madenlerin bulunduğu alanlarda yerleşme gelişir.
Bitki örtüsü: Ormanlık ve otlak alanlar hayvancılığı destekler.	Ulaşım: Limanlar, kavşak noktaları ve yollar önemlidir.
	Turizm: Turizm faaliyetleri yerleşmeyi ve nüfusu artırır.

Geçmişte Yerleşme

- Tarih boyunca insanlar, yaşamlarını sürdürebilmek için doğaya uyum sağlayarak yerleşmişlerdir.
- İlk Yerleşmeler
 - İnsanlar başlangıçta mağaralarda yaşamıştır.
 - Avcılık ve toplayıcılık yaygındır.
 - Su kaynaklarına yakın alanlar tercih edilmiştir.

Tarımın Başlaması

- Tarımın başlamasıyla insanlar yerleşik hayata geçmiştir.

- İlk tarım yapılan yerler; **Fırat, Dicle, Nil**, ve **Sarınehir, İndus ve Ganj** çevreleridir.
- Tarımla birlikte köyler ve kasabalar oluşmuştur.

Anadolu'da Yerleşme

- Anadolu, elverişli doğal koşulları sayesinde tarih boyunca önemli bir yerleşme alanı olmuştur.

Anadolu'da yerleşmeyi etkileyen başlıca nedenler:

- Ilıman iklim,
- Verimli topraklar,
- Zengin su kaynakları,
- Ulaşım yollarının kavşak noktası olmasıdır.
- ❖ Bu nedenle **Anadolu; Çatalhöyük, Canhasan, Kültepe, Hacılar, Çayönü** gibi tarih öncesi yerleşimlerden **Alacahöyük, Troya, Tuşba, Sard** gibi İlk Çağ kentlerine kadar birçok yerleşim yerine ev sahipliği yapmıştır.

Ulaşım ve Ticaretin Yerleşmeye Etkisi

- Tarihte **İpek Yolu, Kral Yolu ve Baharat Yolu** gibi ticaret yolları çevresinde önemli yerleşmeler kurulmuştur.
- **İskenderiye ve İstanbul** gibi şehirler liman kentleri olarak gelişmiştir.
- Deniz ticareti, yerleşmelerin büyümesine katkı sağlamıştır.

Sanayi ve Madenciliğin Yerleşmeye Etkisi

- Sanayi devriminden sonra sanayi şehirleri gelişmiştir.
- Fabrikaların kurulduğu alanlar nüfus çekmiştir.
- Madencilik yapılan alanlarda yeni yerleşmeler ortaya çıkmıştır.

Günümüzde Yerleşme

- Günümüzde yerleşme tercihleri geçmişe göre değişmiştir.
- **Sanayi, ulaşım ve hizmet** sektörleri ön plana çıkmıştır.
- Büyük şehirler nüfus çekmektedir.
- İstanbul, Türkiye'nin en büyük sanayi, ticaret ve nüfus merkezidir.

❖ İstanbul'un gelişmesinde:

- Boğazlara sahip olması,
- Ulaşım yollarının kavşağında bulunması,
- Liman ve ticaret imkânları etkili olmuştur.

Turizmin Yerleşmeye Etkisi

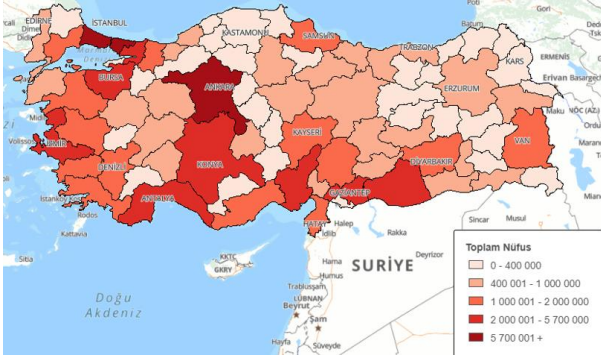
- **Turizm faaliyetleri özellikle:**
 - **Akdeniz ve Ege kıyıları,**
 - **Antalya, Muğla, Marmaris, Bodrum** gibi yerlerde yerleşmeyi artırmıştır.
 - **Turizm**, hizmet sektörünü geliştirerek nüfus artışına neden olmuştur.

İNSAN VE YERLEŞME**TÜRKİYE'DE NÜFUSUN DAĞILIŞI VE ÖZELLİKLERİ****Nüfus Nedir?**

Nüfus: Sınırları belli bir alanda (köy, ilçe, il veya ülke) yaşayan toplam insan sayısıdır.

Nüfus Yoğunluğu: Bir kilometrekarelik alana düşen insan sayısıdır. İnsanların sık mı yoksa seyrek mi yaşadığını gösterir.

2026 Verilerine Göre: Türkiye nüfusu 87.808.516 kişidir. Ortalama nüfus yoğunluğumuz ise 114 kişidir.

Nüfus Her Yerde Aynı Mı? (Dağılışı Etkileyen Faktörler)

İnsanlar her yere eşit dağılmamıştır. Kıyılarımız kalabalık (koyu renk), iç ve doğu kesimler daha tenhadır (açık renk). Bunu etkileyen iki temel faktör vardır:

Doğal (Doğadan Gelen) Faktörler

- İklim Koşulları (Sıcaklık ve yağış)
- Yeryüzü Şekilleri (Dağlar, ovalar)
- Su Kaynakları
- Verimli Topraklar
- Bitki Örtüsü

Beşerî (İnsan Yapımı) Faktörler

- Sanayi (Fabrikalar)
- Tarım
- Madencilik
- Ticaret
- Turizm
- Ulaşım

Unutma: Tarihte insanlar su kenarlarına ve ılıman yerlere yerleşirdi. Günümüzde ise insanları şehirlere çeken en büyük güç Sanayi ve Ticaret (İş imkanları) olmuştur.

Örneklerle Nüfus Dağılışı**Kalabalık Yerler (Neden Yoğun?)****İstanbul (15.6 Milyon):**

- Asya-Avrupa köprüsü olması,
- ticaret, sanayi (%31),
- ulaşım ve turizmin başkenti olması.

İzmir:

- Önemli bir ihracat limanı olması,
- turizm ve verimli tarım arazileri.

Seyrek Yerler (Neden Tenha?)**Artvin & Bayburt:**

- Yer şekilleri çok dağlık ve engebelidir.
- Tarım alanı kısıtlıdır,
- ulaşım zordur.

Tunceli:

- Dağlık arazi ve sert karasal iklim yüzünden nüfus çok azdır (12 kişi/km²).
- İş imkanı az olduğu için göç verir.

Genel Kural: İklimin sert olduğu Doğu Anadolu'da nüfus azdır; iklimin uygun olduğu Akdeniz, Ege ve Marmara kıyılarında nüfus fazladır.

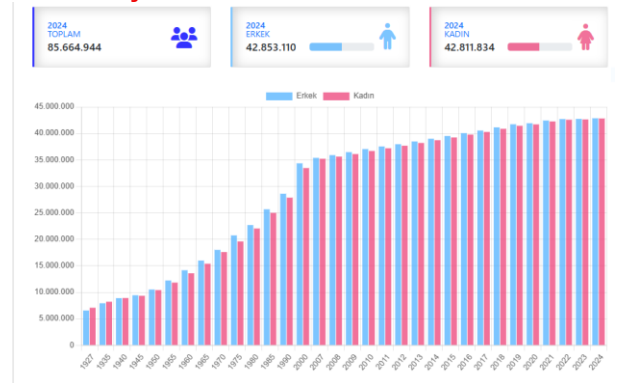
4. Nüfusumuzu Nasıl Sayıyoruz?

Eskiden: Memurlar evleri tek tek gezer sayardı. İlk sayım 1927'de yapıldı (O zaman sadece 13.6 milyonduk).

Günümüzde: TÜİK (Türkiye İstatistik Kurumu) tarafından "Adrese Dayalı Nüfus Kayıt Sistemi" ile elektronik ortamda sayılıyor.

Neden Sayıyoruz?

- Okul, hastane, yol ihtiyacını belirlemek ve askerlik/vergi işlerini düzenlemek için.

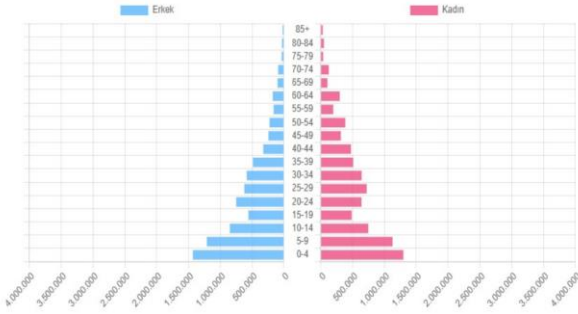
Grafikler Bize Ne Söylüyor? (2023 Analizi)**Nüfus Artış Hızı**

Nüfus sayımız sürekli artıyor.

DİKKAT: Nüfusumuz artsa da artış hızı tarihimizin en düşük seviyesine (binde 1,1) inmiştir.

Yaş ve Cinsiyet (Nüfus Piramidi)

Cinsiyet: Kadın ve erkek nüfusu neredeyse eşittir.

Yaş Grupları:

- Çocuk nüfus oranı azalıyor (%21,4).
- Çalışan nüfus en geniş gruptur (%68,3).
- Yaşlı nüfus oranı artıyor (%10,2). Bu, nüfusumuzun yaşlandığını gösterir.

Köyden Kente Göç

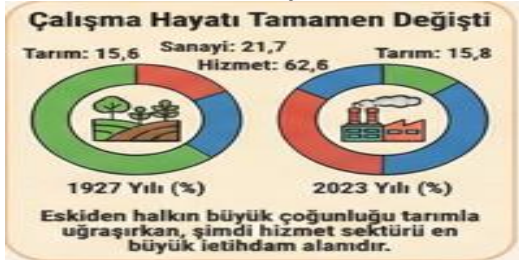
- 1927'de halkın %75'i köylerde yaşırdı.
- 2023'te halkın %93'ü kentlerde (şehirlere) yaşıyor.

Göçün Sebepleri:

- Tarımda makinelerin artması (İnsana ihtiyacın azalması).
- Şehirlerdeki sanayi ve iş imkanları.
- Şehirlerde daha iyi eğitim ve sağlık hizmetleri.

Çalışma Hayatı (Ekonomik Faaliyetler)

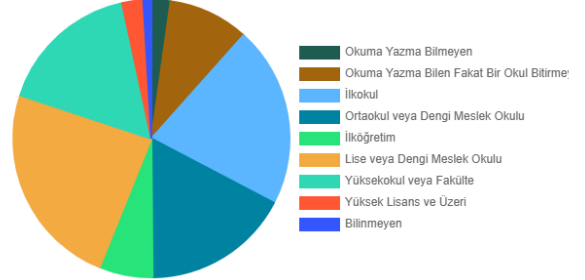
- ❖ Cumhuriyetin ilk yıllarında herkes tarımda çalışırken durum tam tersine dönmüştür:

Hizmet Sektörü: %62,5 (Lider sektör: Öğretmen, doktor, bankacı vb.).

Sanayi: %21,7 (Fabrikalar).

Tarım: %15,8'e düşmüştür.

Eğitim Durumu

- Okuryazarlık oranımız çok yükselmiştir. Erkeklerde %99,3, Kadınlarda %95,9'dur.
- Üniversite (Yüksek okul/Fakülte) mezunu oranı %21,35'e ulaşmıştır.

TÜRKİYE'NİN NÜFUS KİMLİĞİ

- Nüfusumuz kıyılarda ve sanayi kentlerinde toplanmıştır.
- Yer şekilleri ve iklim yerleşmeyi sınırlandıran en büyük doğal engellerdir.
- Türkiye nüfusu artık Kentsel, Eğitimli ve Hizmet Sektörü odaklıdır.
- Toplumumuz giderek yaşlanmaktadır.

ÜLKEMİZDE GÖÇ İNSANLAR NEDEN YER DEĞİŞTİRİR?

Göç Nedir?

- İnsanların ekonomik, toplumsal, siyasi veya doğal nedenlerle yaşadıkları yerden başka bir yere taşınmasına **GÖÇ** denir.
- Göçler yapıldığı yere ve süresine göre çeşitlere ayrılır.

Yapıldığı Yere Göre Göçler

İÇ GÖÇ

- Ülke sınırları içerisinde yapılan yer değiştirmedir.
- Ülkenin toplam nüfus sayısını değiştirmez, sadece nüfusun dağılımını etkiler.

Örnek: Hacı Murathan ve akrabalarının köyden İstanbul'a taşınması.

DIŞ GÖÇ

- Ülke sınırları dışına, yani başka bir ülkeye yapılan göçtür.

Örnek: Sebahat Kılıç ve eşinin çalışmak için Almanya'ya gitmesi.

Süresine Göre Göçler

SÜREKLİ (KALICI) GÖÇ

- Gidilen yere tamamen yerleşmek ve geri dönmek amacıyla yapılır.

Örnek: Münevver Üsküp'ün dedesinin Türkiye'ye gelip yerleşmesi.

GEÇİCİ (MEVSİMLİK) GÖÇ

- Belirli bir süre çalışmak, gezmek veya eğitim görmek için yapılıp geri dönülen göçtür.
 - ❖ Hacı Murathan'ın yazın Adana'ya pamuk toplamaya gitmesi.

Mevsimlik Göç Nedenleri:

- Turizm: Yaz tatilini geçirmek için otele gidilmesi.
- Eğitim: Öğrencilerin üniversite okumak için başka şehre gitmesi.

Özel Göç Türleri

BEYİN GÖÇÜ

- Bilim, teknik, sanat ve spor gibi alanlarda yetişmiş, "nitelikli" insanların gelişmiş ülkelere gitmesidir.

Örnek: Yurt dışından Jean'ın Türkiye'ye gelip üniversitede çalışması ülkemiz için bir kazançtır (Beyin Göçü alımı).

Sonuç: Göç veren ülke için kayıptır; göç alan ülke ise hazır yetişmiş insan gücü kazanır.

ZORUNLU GÖÇ (Savaş ve Çatışma)

Can güvenliği tehdidi nedeniyle yapılır.

Örnek (Suriye - 2011): Savaş nedeniyle ülkemize sığınanlar "Geçici Koruma Statüsü" ile misafir edilmiştir. Devlet bu kişilerin barınma ve sağlık ihtiyaçlarını karşılar.

DOĞA KAYNAKLI GÖÇ

Doğal afetler insanları göçe zorlar.

Örnek (6 Şubat 2023): Kahramanmaraş merkezli depremlerden etkilenen illerden (Hatay, Malatya, Adıyaman vb.) daha güvenli illere yoğun göç yaşanmıştır.

Türkiye'de Göçün Yönü ve Nedenleri

- Genel olarak göçler Doğudan Batıya ve Kırdan Kente doğrudur.
- Kırdan Kente Göçün Nedenleri:
 - Tarımda makineleşme (Köylüye iş kalmaması).
 - Şehirdeki iş imkanları (Sanayi ve Hizmet).
 - Şehirdeki eğitim ve sağlık hizmetlerinin daha iyi olması.

DİKKAT: Büyük şehirler (İstanbul, Ankara) hem en çok göç alan hem de en çok göç veren yerlerdir.

Göçün Sonuçları

- Şehirlerde Ortaya Çıkan SORUNLAR:
 - Nüfus aşırı artar ve trafik sorunu başlar.
 - Gecekondu ve çarpık kentleşme oluşur.
 - Altyapı yetersiz kalır, çevre kirliliği artar.
 - Kırsal üretim ve hayvancılık azalır.
 - Bu durum gıda fiyatlarının artmasına neden olur.

BİR ÖZGÜRLÜK OLARAK YERLEŞME VE SEYAHAT**İnsanlar Neden Yer Değiştirir?**

- ❖ İnsanlar tarih boyunca çeşitli sebeplerle göç etmiş veya yaşam alanlarını değiştirmiştir. Bu değişiklikler geçici veya kalıcı olabilir.
- **Ekonomik Sebepler:** İş bulmak, geçimini sağlamak.
- **Sosyal Sebepler:** Eğitim almak, ailevi nedenler.
- **Dini Sebepler:** İbadet etmek, inanç özgürlüğü.
- **Siyasi Sebepler:** Güvenlik kaygısı, savaşlar.

Bu Hakkımız Güvence Altındadır

- ❖ Yerleşme ve seyahat etmek keyfi bir istek değil, **Anayasal bir haktır.**
- **Anayasa Madde 23:** "Herkes, yerleşme ve seyahat hürriyetine sahiptir."
- Devlet bu hakkı garanti eder ve yasalarla belirlenmiş özel durumlar dışında kimse bu hakkınızı engelleyemez.

Yerleşme Hürriyeti Nedir ve Nasıl Sınırlanır?

- ❖ Bireylerin istedikleri yerde ikamet etme (oturma) hakkıdır.
- **Kalıcı Yerleşme:** Ev satın almak veya kiralamak.
- **Geçici Yerleşme:** Otelde kalmak, yazlığa gitmek.

Yerleşme Hakkımız Hangi Durumlarda Kısıtlanabilir?

- ❖ Devlet aşağıdaki durumlarda yerleşmeyi yasaklayabilir:
 - Suç işlenmesini önlemek.
 - Sosyal ve ekonomik gelişmeyi sağlamak.
 - Sağlıklı ve düzenli kentleşmeyi gerçekleştirmek.
 - Kamu mallarını korumak.

YASAK BÖLGELER: Kamu arazilerine, ormanlara, milli parklara ve tarihi sit alanlarına yerleşmek yasaktır.

Güncel Bir Örnek: Kentsel Dönüşüm

Türkiye bir deprem ülkesidir. Can güvenliği, yerleşme özgürlüğünden önce gelir.

- **Riskli Yapılar:** Ev sahibi olsanız bile, binanız "riskli yapı" ise yıkılabilir.

- Bu durum, sağlıklı kentleşme ve yaşam hakkını korumak için yapılan yasal bir kısıtlamadır.

Seyahat Hürriyeti Nedir ve Nasıl Sınırlanır?

- ❖ **Yasa dışı bir durum olmadıkça, ülke içinde istediğiniz yere, istediğiniz araçla (Uçak, Tren, Gemi, Özel Araç) gitme hakkıdır.** Araç ve zaman seçimi size aittir.

Yurt Dışı Seyahatleri

- **Pasaport:** Vatandaşların yurt dışına çıkmak için kullandığı uluslararası kimlik belgesidir.
- **Vize:** Gidilecek ülkenin makamlarından alınan giriş iznidir.
- **Vatandaşlık Hakkı:** Bir vatandaş sınır dışı edilemez ve yurda girme hakkından yoksun bırakılamaz.

Seyahat Hakkımız Hangi Durumlarda Kısıtlanabilir?

- ❖ Seyahat özgürlüğü keyfi olarak engellenemez, ancak **HÂKİM KARARI** ile kısıtlanabilir.
 - Suç soruşturması veya kovuşturması sebebiyle.
 - Suç işlenmesini önlemek amacıyla.
 - **Bekletilme Sorunu:** Geçerli bir sebep olmadan vatandaşların havalimanı veya yollarda saatlerce bekletilmesi seyahat hürriyetinin ihlalidir.

Olağanüstü Durumlar: Salgın Hastalıklar (COVID-19)

Salgın hastalıklar gibi "Olağanüstü" durumlarda anayasal haklar geçici olarak durdurulabilir.

Örnek: 2020-2021 COVID-19 Salgını.

Amaç: Genel sağlığı korumak.

Tedbirler: Sokağa çıkma yasakları ve şehirler arası seyahat yasakları uygulanmıştır. Örneğin, 2021'de şehirler arası seyahat için E-Devlet'ten izin alma zorunluluğu getirilmiştir.

ÖZGÜRLÜK SINIRSIZ MIDIR?

Hayır, özgürlükler sınırsız değildir. Başkalarının hakları ve kamu düzeni sınırlarımızı belirler.